

Луцький Тарас Миколайович

доктор філософії в галузі права,

старший викладач кафедри кримінального права і кримінології

Львівський державний університет внутрішніх справ

Lutskyi Taras

PhD in Law,

Senior lecturer at the Department of Criminal Law and Criminology

Lviv State University of Internal Affairs

ORCID: 0000-0002-1725-4029

DOI: 10.25313/2520-2308-2024-4-9830

ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД В СИСТЕМІ ПОКАРАНЬ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

PROBATION SUPERVISION IN THE PENAL SYSTEM OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

Анотація. Дослідження присвячене висвітленню питання, що стосуються системи покарань за КК України. Проведеним дослідженням встановлено розбалансованість системи покарань, її невідповідність принципам побудови та існування вітчизняної системи права. У статті досліджено пробаційний нагляд в загальній системі кримінальних покарань України, а також звернено увагу на механізмі застосування зазначеного виду покарання. Встановлено, що проблема створення ефективної системи покарань за вчинення кримінальних правопорушень в Україні залишається однією з найбільш актуальних та важливих тем сучасної правової науки.

В статті обґрунтовано впровадження такого виду покарання, як пробаційний нагляд слідуванням тенденціям до гуманізації кримінальної відповідальності, задоволенням рекомендацій Європейського суду з прав людини щодо необхідності оптимізації пенітенціарної системи та зменшення кількості засуджених та розбудовою демократичної правової держави у напрямку якої ми рухаємося.

Доведено, що застосування покарання у вигляді пробаційного нагляду є прогресивною новелою та значним кроком до гуманізації покарань за кримінальні проступки та нетяжкі злочини. Пробаційний нагляд визнається ефективним інструментом охорони прав і свобод людини й громадянина, оскільки забезпечує соціально-правову корекцію девіантної поведінки осіб, що вчинили кримінальні правопорушення різного ступеня тяжкості.

Зазначено, що остаточні висновки щодо доцільності таких змін до системи кримінальної юстиції та кримінального законодавства можна буде зробити лише після періоду адаптації законодавчо прийнятих нововведень та вирішення питань, які будуть виникати в ході виконання такого покарання як пробаційний нагляд органами пробації.

Ключові слова: система покарань, кримінальне правопорушення, органи пробації, пробаційний нагляд, покарання, кримінальна відповідальність.

Summary. The study is devoted to the issues related to the system of punishment under the Criminal Code of Ukraine. The study revealed that the penalty system is unbalanced and does not comply with the principles of construction and existence of the national system of law. The article examines probation supervision in the general system of criminal punishment in Ukraine, and also focuses on the mechanism of application of this type of punishment. The author establishes that the problem of creating an effective system of punishment for criminal offenses in Ukraine remains one of the most relevant and important topics of modern legal science.

The article substantiates that the introduction of such a type of punishment as probationary supervision is in line with the trends towards humanization of criminal liability, satisfaction of the recommendations of the European Court of Human Rights regarding the need to optimize the penitentiary system and reduce the number of convicts, and the development of a democratic state governed by the rule of law towards which we are moving.

It is proved that the application of punishment in the form of probation supervision is a progressive novelty and a significant step towards the humanization of punishment for criminal offenses and misdemeanors. Probation supervision is recognized as an effective tool for protecting human and civil rights and freedoms, as it provides social and legal correction of deviant behavior of persons who have committed criminal offenses of varying severity.

It is noted that the final conclusions on the expediency of such changes to the criminal justice system and criminal legislation can be made only after a period of adaptation of legislative innovations and resolution of issues that will arise in the course of execution of such a punishment as probation supervision by probation authorities.

Key words: penalty system, criminal offense, probation authorities, probation supervision, punishment, criminal liability.

Постановка проблеми. 23 серпня 2023 року Верховна Рада України прийняла Закон № 3342-IX «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань в умовах воєнного стану», яким впроваджується новий вид основного покарання — пробаційний нагляд. При цьому, за змістом Закону, пробаційний нагляд доповнює види покарань передбачених санкцією певної статті, а також застосовується замість покарання у вигляді арешту. Зміст закону свідчить про намір законодавця обмежити застосування покарання у вигляді арешту через його «непопулярність».

Метою прийняття Закону є гуманізація пенітенціарної системи та розширення можливостей для виправлення особи без ізоляції від суспільства. Покарання у виді пробаційного нагляду полягає в обмеженні прав і свобод засудженого, визначених законом і встановлених вироком суду, із застосуванням наглядових та соціально-виховних заходів без ізоляції від суспільства.

Новий вид покарання може бути призначений судом як основне покарання на строк від одного до п'яти років, а щодо неповнолітніх від одного до двох років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у розвиток та дослідження пробаційного нагляду як виду покарання мають праці багатьох науковців, зокрема: Батраченко Т.С. [1], Ільїна О.В. [3], Киричук Б.С. [8], Лисоед О.В. [5], Самороков В.О. [8], Телефанко Б.С. [9] та інших вчених-юристів. Водночас необхідність впровадження європейських стандартів в Україні вимагає проведення додаткових теоретико-правових досліджень такого виду покарання як пробаційний нагляд.

Метою цієї наукової статті є аналіз такого виду покарання як пробаційний нагляд, а також дослідження теоретичних та практичних проблемних питань пробаційного нагляду в системі покарань за кримінальним правом України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема створення ефективної системи покарань за вчинення кримінальних правопорушень в Україні залишається однією з найбільш актуальних та важливих тем сучасної правової науки. На переконання О.Лисоеда, гуманізація кримінально-правового регулювання суспільно небезпечних відносин потребує диференційованого підходу, а відтак не варто розглядати гуманізацію покарання як винятково безвідповідальне зниження санкцій кримінально-правових норм Особливої

частини КК України. За словами автора, Україна повинна встановити таку негативну (ретроспективну) кримінальну відповідальність, яка не мала б символічного характеру, а натомість була б необхідною й достатньою для виконання завдань загальної та спеціальної превенції. Санкції кримінально-правових норм Особливої частини КК України повинні чинити належний профілактичний вплив не лише на злочинця, але й щодо всіх членів суспільства [5, с. 219]. З іншої сторони, як слушно зазначає Б.Телефанко, санкції кримінально-правових норм не повинні перевищувати допустимих меж — лише в такому випадку можна стверджувати про відповідність норм КК України загальнолюдським цінностям і традиційним моральним устоям суспільства [9, с. 297].

Відповідно до положень теорії кримінального права України, система покарань — це встановлений у кримінальному законі вичерпний, загальнообов'язковий перелік визначених за змістом видів покарань, що характеризуються внутрішньою єдністю та узгодженістю, розташований в відповідному порядку від найменш суворого до найбільш суворого. Система покарань дає суду можливість, починаючи покарання, здійснити його індивідуалізацію, врахувавши ступінь тяжкості скоєного кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність.

Ознаками системи покарань за кримінальним правом України можна назвати те, що вона складається з переліку конкретних видів покарань, який є визначений кримінальним законом; види покарань розташовані у цьому переліку в певному порядку; зазначений перелік є вичерпним (ст. 51 КК).

28 березня 2024 року, набув чинності Закон України № 3342-IX «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань».

Це початок нового періоду в системі кримінальної юстиції України, зокрема в пробації. Новий закон охоплює 166 статей Кримінального кодексу України (станом на 15 квітня 2024 року), за якими тепер може призначатись таке покарання, як пробаційний нагляд. Необхідно зазначити, що враховуючи велику кількість статей Особливої частини Кримінального кодексу України, до санкцій яких вносено зміни у вигляді можливості призначення покарання у вигляді пробаційного нагляду, зокрема за найпоширеніші кримінальні правопорушення — ст. 125 (умисне легке тілесне ушкодження), ст. 185 (крадіжка), ст. 309 (незакон-

не виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту). Зазначене свідчить про те, що навантаження на органи пробації однозначно зростає в декілька разів, що в свою чергу, може позначитися на якості виконання даного покарання.

Пробаційний нагляд, як альтернатива ув'язненню, відіграє ключову роль у трансформації кримінально-виконавчої системи, пропонуючи більш гуманний та ефективний підхід до виправлення засуджених. Цей вид покарання не тільки сприяє соціальній адаптації осіб, які вчинили злочини, але й забезпечує значну економію бюджетних коштів, зменшуючи навантаження на установи виконання покарань. Водночас, пробаційний нагляд вимагає від держави створення ефективної системи контролю та підтримки, включаючи розвиток мережі центрів пробації, підготовку кваліфікованих фахівців та забезпечення правових гарантій для засуджених [1].

Законодавець, розмістив зазначений вид покарання у системі покарань восьмим у списку, між конфіскацією майна та арештом. Враховуючи зазначене, з точки зору теорії кримінального права система покарань перестала виглядати логічно вибудованою. Вважаю, що було б правильно, якби пробаційний нагляд в системі покарань, був розташований першим у списку, як найменш суворий вид покарання, а не розташовувався у середині системи покарань.

Відповідно до положень ст. 59-1 Кримінального кодексу України покарання у виді пробаційного нагляду полягає в обмеженні прав і свобод засудженого, визначених законом і встановлених вироком суду, із застосуванням наглядових та соціально-виховних заходів без ізоляції від суспільства. Суд обов'язково покладає на засудженого до пробаційного нагляду такі обов'язки:

- 1) періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації;
- 2) повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну свого місця проживання, роботи або навчання;
- 3) не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації.

Крім зазначених обов'язків, суд має право покласти на засудженого до пробаційного нагляду додаткові обов'язки, які застосовуються з урахуванням особи винного та характеру протиправних дій:

- 1) використовувати електронний засіб контролю і нагляду та проживати за вказаною у рішенні суду адресою;
- 2) дотримуватися встановлених судом вимог щодо вчинення певних дій, обмеження спілкування, пересування та проведення дозвілля;
- 3) працювати або за направленням уповноваженого органу з питань пробації звернутися

до органів державної служби зайнятості для реєстрації як безробітного та працевлаштуватися, якщо йому буде запропоновано посаду (роботу);

- 4) виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою;
- 5) пройти курс лікування від наркотичної, алкогольної залежності, розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб.

Обов'язок використовувати електронний засіб контролю і нагляду встановлюється судом на строк від одного місяця до одного року.

Пробаційний нагляд признається на строк від одного до п'яти років. Пробаційний нагляд не признається особам, які під час відбування цього виду покарання вчинили кримінальне правопорушення [4].

Унікальність пробації полягає в тому, що, поряд із стандартними завданнями покарання, визначеними ч. 2 ст. 50 Кримінального кодексу України, вона має на меті соціальну підтримку, яка реально сприяє ресоціалізації та зміні правосвідомості особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. До пробаційного нагляду залучені волонтери, серед яких багато психологів, здатних впливати на соціальні установки засудженого. Тобто пробація сприяє реабілітації особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, що в свою чергу є запорукою суспільної безпеки.

В свою чергу, пробація є ширшою за поняття «покарання». Це низка відповідних заходів, покликаних виправити засудженого без ізоляції, з метою убезпечити суспільство від повторних злочинів шляхом підтримки та формування високої правосвідомості окремої особи.

При цьому варто враховувати ступінь небезпечності кримінального діяння, адже у випадку тяжких та особливо тяжких злочинів не може бути мови про застосування такого виду покарання, оскільки в цьому випадку воно не здатне забезпечити дотримання балансу між суспільною безпекою та справедливою карою за скоєне кримінальне правопорушення.

Серед переваг пробаційного нагляду є і те, що особа залишається у соціумі, не ізолюється від родини, може працювати, сплачувати податки. Тобто засуджений до такого виду покарання є повноправним членом суспільства без будь-яких обмежень — лише із додатковими зобов'язаннями, зокрема, щодо дотримання заходів нагляду та контролю.

Пробаційний нагляд спрямований на зниження повторної злочинності шляхом індивідуальної роботи з засудженими, їх соціальної реабілітації та інтеграції в суспільство. Аналіз статистичних даних та досліджень дозволяє оцінити ефективність цих заходів у зменшенні кількості повторних

злочинів серед осіб, які пройшли через систему пробації. Крім того, маючи на меті не лише покарання, але й соціальну адаптацію засуджених, що включаючи психологічну підтримку, професійну орієнтацію, навчання та розвиток соціальних навичок, пробаційний нагляд виступає важливою складовою індивідуального плану реабілітації, які допомагають засудженим успішно повернутися до нормального життя та зменшити ризик повторних кримінальних правопорушень [3, с. 105].

Пробаційний нагляд визнається ефективним інструментом охорони прав і свобод людини й громадянина, оскільки забезпечує соціально-правову корекцію девіантної поведінки осіб, що вчинили кримінальні правопорушення різного ступеня тяжкості [8, с. 345].

Разом з тим, введення пробації як покарання зменшить кількість ув'язнених. Отже, держава не витратитиме кошти на забезпечення утримання засудженого в місцях позбавлення або обмеження волі. Але, зростуть витрати у зв'язку із необхідністю збільшення штату працівників органів пробації. Останнє твердження, підтверджується аналізом судової практики, що міститься в ЄДРСР. Станом на 15 квітня 2024 року (лише за 19 днів від моменту набрання чинності змін в КК України) вже наявні більше ста вироків, в яких призначено судами таке покарання як пробаційний нагляд.

Також, цікавим є те, що в практиці наявні випадки коли за вчинення тяжкого злочину суд призначає покарання у вигляді пробаційного нагляду, при цьому застосовуючи ст. 69 КК України при призначенні покарання. Так, Ковпаківський районний суд міста Суми вирок від 03.04.2024 року визнав особу винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 185 КК України і призначив покарання із застосуванням частини 1 статті 69 Кримінального кодексу України у виді пробаційного нагляду на строк 1 рік 6 місяців [2]. Зазначений судовий вирок свідчить про те, що в перспективі значно зменшиться кількість застосування ст. 75 КК України, а у випадках де вона могла бути судом застосована, будуть призначатися покарання у виді пробаційного нагляду.

Такий вид покарання як обмеження волі за наявності пробаційного нагляду втрачає свою обґрунтованість та актуальність. Тому, зробимо припущення, що в найближчому майбутньому, такий вид покарання як обмеження волі може бути взагалі виключений з переліку покарань.

Також, важливо донести до суспільства фактичне значення та цілі пробаційного нагляду, демонструвати позитивні приклади виправлення засуджених, щоб у населення, в тому числі потерпілих осіб, не виникало враження несправедливості, послаблення покарань чи зменшення відповідальності.

За умови застосування судами пробаційного нагляду у вигляді покарання з дотриманням балансу між захистом суспільних інтересів, небезпечністю діяння та визначення достатньої кари за вчинене кримінальне правопорушення, зазначений вид покарання стане дієвим механізмом досягнення цілей інституту кримінальної відповідальності.

Виконання покарання у вигляді пробаційного нагляду покладається на уповноважені органи з питань пробації за місцем проживання засудженого. Строк відбування покарання починається з моменту постановки засудженого на облік органом з питань пробації. До строку відбування покарання зараховується час попереднього ув'язнення або цілодобового домашнього арешту.

З метою дієвості нового покарання, Законом № 3342-IX встановлено наслідки ухилення особи від відбування покарання у вигляді пробаційного нагляду, яке має місце при невиконанні засудженим покладених на нього законом та судом обов'язків. Крім цього, Законом внесені зміни до статті 389 КК України, якою передбачено кримінальну відповідальність за ухилення засудженого від відбування покарання у виді пробаційного нагляду у вигляді обмеження волі строком до трьох років.

Таким чином, при невиконанні засудженим покладених на нього обов'язків, а також у разі вчинення адміністративного правопорушення, із засудженим проводиться індивідуальна профілактична бесіда та застосовується письмове попередження про притягнення до кримінальної відповідальності. Письмове попередження не застосовується, якщо покладений обов'язок не був виконаний з поважних причин.

У разі ухилення засудженого від прибуття за викликом уповноваженого органу з питань пробації письмове попередження вважається винесеним, якщо його направлено через Національного оператора поштового зв'язку або вручено в інший спосіб та отримано підтвердження про його вручення.

Систематичне невиконання засудженим обов'язків покладених на них законом і судом, або систематичне вчинення адміністративних правопорушень (три і більше), свідчать про небажання засуджених ставати на шлях виправлення та свідчить про ухилення від відбування покарання у вигляді пробаційного нагляду.

Наслідком ухилення засудженого від відбування покарання у виді пробаційного нагляду є направлення уповноваженим органом з питань пробації відповідних матеріалів до органів Національної поліції для вирішення питання про притягнення до кримінальної відповідальності відповідно до ч. 3 ст. 389 КК України.

Але, законодавець в цьому випадку допустив прогалину, яка полягає в тому, що, якщо змодлювати ситуацію в якій особа скоїла кримінальне правопорушення передбачене ч. 2 ст. 185 КК

України та судом було їй призначено покарання у виді пробаційного нагляду строком на 5 років. Далі, ця особа не виконує покладені на неї обов'язки зазначені в ст. 59–1 КК України, тобто в її діянні вбачаються ознаки кримінального правопорушення передбаченого за ч. 3 ст. 389 КК України (Ухилення засудженого від відбування покарання у виді пробаційного нагляду). І що саме цікаве, санкція в ч. 3 ст. 389 КК України передбачає покарання у виді обмеження волі на строк до трьох років. Таким чином, вчинивши два кримінальні правопорушення (ч. 2 ст. 185 КК України та ч. 3 ст. 389 КК України), максимальне покарання яке може отримати за це особа становить 3 роки обмеження волі. Виникає питання, а чи правильно зробив законодавець передбачивши таку санкцію за ухилення засудженого від відбування покарання у виді пробаційного нагляду? На мою думку, ні. Оскільки, вважаю за доцільне, що у випадку вчинення такого кримінального правопорушення як ухилення засудженого від відбування покарання у виді пробаційного нагляду, покарання за нього не може бути меншим, ніж покарання передбачене санкцією тієї статті кримінального кодексу, яке зумовило притягнення особи до такого покарання як пробаційний нагляд (в аналізованому нами прикладі воно не мало б бути меншим ніж 5 років обмеження або 5 років позбавлення волі).

Тому, варто також звернути увагу на необхідність впорядкування системи санкцій, скорочення видів альтернативних покарань, зменшення розриву між мінімальною та максимальною межею покарань, що в свою чергу дозволить оптимізувати діяльність законодавця під час криміналізації та пеналізації діянь [6, с. 241; 7, с. 195].

Стосовно засуджених, які належним чином відбували покарання у вигляді пробаційного нагляду, уповноважений орган з питань пробації в день закінчення строку покарання у виді пробаційного нагляду, направляє відповідне повідомлення суду, який постановив вирок. Засудженому на його вимогу може бути видано довідку про відбуття покарання або про звільнення від нього.

Аналізуючи новели Закону № 3342-IX можна дійти висновку, що покарання у вигляді пробаційного нагляду має схожість із застосуванням судом звільнення від відбування покарання з іспитовим строком (ст. 75 КК України). Але сфера застосування статті 75 КК України є більш широкою, оскільки вона поширюється і на тяжкі злочини.

Крім цього, закінчення строку покарання у вигляді пробаційного нагляду, на відміну від звільнення від відбування покарання з іспитовим строком, не потребує застосування процедури звернення до суду, що спрощує процедуру виконання покарання та зменшує завантаженість судів.

Застосування покарання у вигляді пробаційного нагляду є прогресивною новелою та шагом до гуманізації покарань за кримінальні правопорушення невеликої тяжкості.

Таким чином, за умови створення дієвого механізму контролю органами пробації за поведінкою засуджених, пробаційний нагляд може бути дієвим покаранням, застосування якого зменшить навантаження на установи виконання покарань, а відповідно призведе до зменшення видатків на утримання осіб при відбуванні таких покарань як арешт, обмеження волі та позбавлення волі.

Питання можуть виникнути й до практичної реалізації можливості покладення судом обов'язків виконання заходів, передбачених пробаційною програмою, оскільки перелік заходів і зміст самої програми будуть встановлюватися не судом, а іншими особами, які у такий спосіб фактично наділятимуться повноваженнями замість суду регулювати суворість покарання, послаблюючи або посилюючи відповідну програму.

Висновки. Будь-яка новація має пройти період адаптації до практичних реалій, тому введення нового виду покарання ще потягне за собою необхідність додаткових змін у чинне законодавство.

Втрачається зміст призначення покарання у виді обмеження волі, а також застосування статті 75 КК України (звільнення від відбування покарання з випробуванням) у випадку призначення покарання до 5 років позбавлення волі, так як суд відразу може призначити покарання у виді пробаційного нагляду та покласти на особу відповідні обов'язки, що зазначені в статті 59–1 КК України. Це, в свою чергу свідчить про те, що навантаження на органи пробації однозначно зросте в декілька разів, та може позначитися на якості виконання даного покарання.

Було б правильно, якби пробаційний нагляд в системі покарань, був розташований першим у списку, як найменш суворий вид покарання, а не розташовувався в середині системи покарань, таким чином з точки зору теорії кримінального права система покарань виглядала б логічно вибудованою.

Література

1. Батраченко Т.С. Пробаційний нагляд як альтернатива ув'язненню: оцінка ефективності, виклики та перспективи розвитку в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 482–485. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/114.pdf (дата звернення: 14.04.2024).

2. Вирок Ковпаківського районного суду м. Суми від 03.04.2024 року. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118086536> (дата звернення: 14.04.2024).
3. Ільїна О.В. Пробація як інструмент альтернативного покарання в Україні: особливості та можливості впровадження. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 4 (51). С. 103–107.
4. Кримінальний Кодекс України станом на 09.04.2024 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 14.04.2024).
5. Лисоед О.В. Обмеження волі: трансформація у пробаційний контроль та пробаційний нагляд. *Нове українське право*. 2021. Вип. 6. С. 214–223.
6. Луцький Т. Кримінальна відповідальність за необережне заподіяння смерті в Україні: теорія та практика : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 544 с. URL: <https://tinyurl.com/me5e2ya3> (дата звернення: 14.04.2024).
7. Луцький Т.М. Кримінальна відповідальність за необережне заподіяння смерті іншій особі: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 385 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3740/1/lucky_d.pdf (дата звернення: 14.04.2024).
8. Самороков В.О., Киричук Б.С. Кримінально-правові аспекти інститутів обмеження волі та пробації: відповідність провідним європейським правозастосовним стандартам. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 342–346. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284796/278857> (дата звернення: 14.04.2024).
9. Телефанко Б.С. Пробація як захід кримінально-правового впливу на рецидивну злочинність. *Підприємництво, господарство і право. Серія «Кримінальне право»*. 2018. № 12. С. 295–298.

References

1. Batrachenko T.S. Probatsiinyi nahliad yak alternatyva uviaznenniu: otsinka efektyvnosti, vyklyky ta perspektyvy rozvytku v Ukraini. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2024. № 1. S. 482–485. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/114.pdf [in Ukrainian].
2. Vyroky Kовpакivskoho raionnoho sudu m. Sumy vid 03.04.2024 roku. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118086536> [in Ukrainian].
3. Ilyina O.V. Probatsiia yak instrument alternatyvnogo pokarannia v Ukraini: osoblyvosti ta mozhlyvosti vprovadzhennia. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. 2023. Vyp. 4 (51). S. 103–107 [in Ukrainian].
4. Kryminalnyi Kodeks Ukrainy stanom na 09.04.2024 roku. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2001. № 25–26. St. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
5. Lysoied O.V. Obmezhennia voli: transformatsiia u probatsiinyi kontrol ta probatsiinyi nahliad. *Nove ukrainske pravo*. 2021. Vyp. 6. S. 214–223 [in Ukrainian].
6. Lutskey T. Kryminalna vidpovidalnist za neoberezhne zapodiannia smerti v Ukraini: teoriia ta praktyka: monohrafiia. Lviv: Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 2022. 544 s. URL: <https://tinyurl.com/me5e2ya3> [in Ukrainian].
7. Lutskey T.M. Kryminalna vidpovidalnist za neoberezhne zapodiannia smerti inshii osobi: dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 081 “Pravo”. Lviv: Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 2021. 385 s. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3740/1/lucky_d.pdf [in Ukrainian].
8. Samorokov V.O., Kyrychuk B.S. Kryminalno-pravovi aspekty instytutiv obmezhennia voli ta probatsii: vidpovidnist providnym yevropeiskym pravozastosovnym standartam. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*. 2023. № 3. S. 342–346. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284796/278857> [in Ukrainian].
9. Telefanko B.S. Probatsiia yak zakhid kryminalno-pravovoho vplyvu na retsydyvnu zlochyinnist. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo. Seriiia “Kryminalne pravo”*. 2018. № 12. S. 295–298 [in Ukrainian].